

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Донишгоҳи байналмилалӣ
забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба
номи Сотим Удугзода, доктори
илмҳои филологӣ, профессор
Гулназарзода Ж. Б.

соли 2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Мирмаматова Манижа Рустамовна дар мавзуи
“Рушди самараноки фаъолияти таълимӣ - тарбиявии хонандагон
тавассути истифодаи муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ” барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси
13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи
ихтисоси илмӣ. Мавзуи диссертатсионии Мирмаматова Манижа
Рустамовна дар мавзуи «Рушди самараноки фаъолияти таълимӣ-
тарбиявии хонандагон тавассути истифодаи муносибати инфиродӣ -
тафриқавӣ» ба талаботи шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 –
Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пурра мутобиқ
мебошад. Муҳтаво ва равиши таҳқиқот низ ҷавобгӯи талабот ва
меъёрҳои муайяннамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст. Бояд зикр кард, ки таҳқиқ дар
доираи шиносномаи ихтисоси мазкур тамоми унсурҳои зарурии
назариявӣ ва амалӣ, аз ҷумла, методологияи таҳлил ва таҳқиқоти
муқоисавиро фаро гирифтааст. Диссертант дар қори илмӣ худ ба
баррасии васеи адабиёти назариявӣ ва таърихӣ пардохта, асосҳои
назариявии мавзӯро ҳамаҷониба тавзеҳ додааст.

Мубрамии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он зоҳир мегардад, ки мавзуи интихобнамудаи диссертант, ки “Рушди самараноки фаъолияти таълимӣ - тарбиявии хонандагон тавассути истифодаи муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ” номгузорӣ шудааст, яке аз масъалаҳои муҳим ва саривақтии рушди илмҳои педагогӣ маҳсуб меёбад.

Чуноне, ки диссертант қайд менамояд: таҳаввулоти глобалии ҷомеаи муосир дар соҳаи иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба соҳаи маориф низ бетаъсир намондааст. Ба шахсиятҳои дорои сифатҳои ҳадафманду боазм ва ташаббускору боғайрат ҷомеаи имрӯза ниёз дорад.

Дар замони муосир табaddулот ва инкишофи фаъолияти ҳамаи қишрҳои ҷомеа ба ислоҳоти иқтисодиву сиёсӣ, гузаштан ба методҳои нави хоҷагидорӣ таъям мекунад.

Диссертант Мирмаматова М.Р. дар диссертатсияи хеш зикр мекунад, ки дар шароити кунунии низоми маориф вазифаҳои аввалиндараҷа ҷустуҷӯ ва татбиқи раванди таълим чунин бояд ташкил карда шавад, ки на танҳо ба ташаккули босамари сатҳи назарии таълим, маҳорату малакаи амалӣ, балки инчунин, ба инкишофи қобилиятҳои зеҳнӣ ва кӯшиш барои худомӯзӣ ва худтакмилдиҳии хонандагон мусоидат намояд.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон масъалаи густариш ва рушди соҳаи маорифу тарбияро яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатӣ муайян намудаанд. Кӯшиши дарки муҳтавои Паёми Пешвои муаззами миллат дар бахшҳои маънавиёт, илму маориф ва тарбияи инсон мавзуи баҳсҳои ҳамарӯзаи мост. Пешвои миллат пайваста таъкид мекунанд, ки таълиму тарбия бояд қудрати бузурге дошта бошад, ки инсонро ба нафъи ҷомеа ва рушду пешрафти он дигаргун созад.

Муаллиф дар диссертатсия дуруст қайд менамояд, ки ислоҳоти соҳаи маориф дар шароити муосир ҳам ба мақсадҳои рушди муассисаҳои

таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ҳам воситаҳои таълиқи онҳо таъсир мегузорад. Хусусиятҳои инсонгароии соҳаи маориф дар чанд самт, аз ҷумла, дар раванди таълими инфиродӣ ва тафриқавӣ амалӣ гашта, ба хусусиятҳои фардӣ раванӣ, қобилият ва имкониятҳои хонандагон таъйин мекунанд.

Таълими инфиродӣ - тафриқавӣ ба бартараф кардани норасоӣҳо дар азхудкунии дониш ва малакаҳои хонандагон рағбат карда шуда, барои ноил гардидан ба ҳадди ақали нишондиҳандаҳо қобили қабул мебошад. Таълими инфиродӣ - тафриқавӣ вобаста ба қобилияти зеҳнии хонандагон, маҳорат ва сатҳи тайёрии онҳо вазифаи доимии педагогика маҳсуб меёбад.

Дар асоси асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Бо мавқеи методологии бунёдӣ, методикаи муаммалӣ таҳқиқ, мутобиқати мақсадҳо, вазифаҳо ва мантиқ, ҳуҷҷатҳои зарурӣ, ки нуқтаҳои асосӣ ва хулосаҳои диссертатсияро тасдиқ мекунанд, алоқамандии назария бо амалияи кор дар мактабҳои озмоишӣ, бо таҷрибаи педагогии муаллиф дар муассисаҳои таҳсилот ҳангоми тадриси фанҳои ба раванди коркарди маълумот нигаронида; бо иштироки муаллиф дар чорабиниҳои гуногун оид ба тақмили ихтисос ва бозомӯзии касбӣ аз рӯйи самтҳои ба таҳқиқот алоқаманд таъмин карда шуданд. Эътимоднокии хулосаҳои дар раванди таҳқиқ бадастомада инчунин бо озмоишҳои педагогӣ ва натиҷаҳои таълим тасдиқ шудаанд.

Навгони илмӣ таҳқиқ ва соҳаҳои натиҷаҳои гирифташуда. Дар асоси таҳқиқоти гузаронидашуда муаллиф ба навгониҳои илмӣ назаррас ноил гаштааст, ки дар нуқтаҳои зерин ифода ёфтаанд:

- мураккабияи бисёрҷабҳагии мафҳуми “муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълим” муайян гардида, гунаи муаммалтари он ҳамчун мафҳуми интегралӣ комплексӣ пешниҳод шудааст;

- шароитҳои педагогӣи ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ ба таълим, ки самаранокии онро чун талаботи инфиродии таҳсили хонандагон зимни муайян намудани мазмуни таълим таъмин менамоянд ва ҳамгироии шаклҳои гуногуни мазмуну мундариҷаи таълим, истифодаи шаклҳои гуногуни ташкили таълими инфиродӣ - тафриқавӣ муайян гаштаанд;

- усулҳои амалигардонии ин шароитҳо дар раванди воқеии таълим бо назардошти талабот ба кадрҳои баландхаттисос коркард шуданд, ки барои баланд бардоштани натиҷаҳои таълим дар мактаб имкон фароҳам меорад;

- амсилаи педагогӣ асоснок ва таҳия гардид, ки ба ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълими хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ нигаронида шуд.

Дар нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда моҳият ва мундариҷаи таҳқиқот, концепсияи муаллифӣ коркардшуда ба таври равшану возеҳ инъикос ёфта, оид ба нуктаҳои асосии он тавсифи муфассал оварда шудааст.

Хулосаҳои ҳар як фасл ва боб тасдиқ гардида, нуктаҳои муҳимми назариявӣ ва натиҷаҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ муҳаққиқ хусусияти ягонагии томо дошта, ба ҳам дар иртиботи қавӣ қарор доранд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он зоҳир гардидааст, ки – диссертатсия метавонад ҳамчун сарчашмаи маълумоти назариявӣ оид ба мафҳум ва моҳияти “муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълим”, навъ ва шаклҳои маъмули саволу масъалаҳои корҳои таҷрибавӣ - озмоишӣ, ташҳиси педагогӣ, бартарӣ ва нуктаҳои мусбӣ санҷишҳои педагогӣ ва ғайра ҳангоми иҷрои корҳои илмӣ ва гузаронидани таҳқиқотҳо аз ҷониби нафарони дахлдор истифода бурда шавад; -хулоса ва пешниҳодҳое, ки дар асоси таҳлилу баррасии натиҷаҳои корҳои таҷрибавӣ - озмоишӣ оид

ба ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълими хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба даст омаданд, дар ҳалли масъалаҳои марбут ба баланд бардоштани сифати таҳсилоти миёнаи умумӣ дар ҷумҳурӣ дорои аҳамияти хоса мебошанд; -тавсияву пешниҳодҳо оид ба ҳолати кунунии равияҳо марбут ба ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълими хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар диссертатсия баёни худро ёфтаанд, дар таҷрибаи муассисаҳои таълимӣ метавонанд ҳамчун заминаи назариявӣ ба инобат гирифта шаванд; равишҳои таҳлилии таҳлили истифодашуда метавонад ҳамчун маводди методӣ ҳангоми тадриси машғулиятҳои амалии мувофиқ ба эътибор гирифта шаванд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқро муаллиф ба воситаи асосҳои назариявӣ методологӣ дар диссертатсияи худ асоснок намудааст. Диссертант тавониста, ки дар таҳқиқоти худ миқдори зарурии адабиёти илмӣ ба мавзӯ дахлдорро истифода намояд. Инчунин, хулосаҳои муаллиф дар заминаи омӯзиши ҷанбаҳои назариявии мавзӯ ва таҳлили низоми соҳаи маориф дар замони муосир ба даст омада, натиҷагирӣ шуда, шумораи зиёди сарчашмаҳои таърихӣ бадеӣ, илмӣ, бо усули муносибати системанок, бо таҳлили шароитҳои объект ва предмети таҳқиқот, бо истифода аз маҷмуи методҳои умумии илмӣ ва соҳавии педагогӣ муайян гардидааст.

Саҳми шахсии доктарабӣ дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ. Саҳми шахсии доктарабӣ аз муайян кардани мақсад, вазифаҳо, объект, предмет, фарзия ва масъалаҳои таҳқиқот ва матраҳ сохтани масъалаҳои мубрами таҳқиқот, таҳлилу баррасии иттилооти бадастовардашуда, иборат мебошад. Таҳлили назариявӣ методологӣ, таҳқиқи амалӣ ва санҷидани фарзияи гузошташуда, коркарди пешниҳод ва хулосаҳо, ки

мухтавои диссертатсияро тартиб медиҳанд, маҳз натиҷаи таҳқиқоти мустақилонаи муаллифи диссертатсия маҳсуб меёбанд.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Баъзе фаслҳо ва бобҳои алоҳидаи таҳқиқоти мазкур дар шакли мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои илмӣ Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, Пажуҳишгоҳи рушди маориф, инчунин, дар маҷмуаи мақолаҳои конфронсҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ нашр гардидаанд. Шумораи умумии ин мақолаҳо ба 14 адад мерасад, ки аз ҷумла, 7-тои онҳо дар дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандае ба таъб расидаанд, ки дар рӯйхати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил мебошанд.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Рисолаи илмӣ аз муқаддима, 3 боб, 9 фасл, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Дар муқаддима аҳаммият ва мубрамияти мавзуи диссертатсия, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, инчунин, аҳаммияти назариявӣю амалии он, баргузори марҳилаҳои таҳқиқот ва корҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ дар пойгоҳҳои таҳқиқотӣ баррасӣ гардидааст. Таҳлили мухтавои бобҳои диссертатсия ва фаслҳои он, ки натиҷаҳои таҳқиқотро инъикос намудаанд, собит менамояд, ки фарзияи илмӣ диссертант татбиқ ва мақсади гузошташуда дар диссертатсия ба даст омадааст. Аз ҷумла, дар боби якуми диссертатсия, ки “Асосҳои илмӣ - назарии ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълим” номгузорӣ шудааст аз 3 зербоб иборат мебошад, ки ҳар яки онҳо равандҳои худро доранд. Дар боби аввали диссертатсия диссертант дуруст қайд намудааст, ки бо таъба дидгоҳҳои олимони соҳа таълими инфиродӣ - тафриқавӣ ҳамчун муаммои педагогӣ баррасӣ шуда, моҳияти педагогии он ошкор гардидааст ва тавсифи умумии ин навъи таълим анҷом ёфта, шароити

педагогӣ ва меъёрҳои ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълим муайян шудаанд.

Дар боби дуюми диссертатсия “Муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ шакли таълими низомии таълим дар мактаби муосир” муаммоҳои дар раванди таълим фардиқунонии таълим ва шакли тафриқавии қор бо хонандагон, хусусиятҳои ташкили фаъолияти таълимии хонандагон дар назардошти сатҳи дониш ва маҳорат, самаранокии муносибатҳои инфиродӣ ва тафриқавӣ, зарур будани ташкили фаъолияти таълимӣ бо муносибатҳои инфиродӣ ва тафриқавӣ дар ҳама марҳилаҳои азхудкунии дониш ва малақаҳо ба назар мерасад.

Дар боби сеюми диссертатсия “Самаранокии технологияи ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълим” мундариҷа ва ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълими хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ баррасӣ гардида, технологияи ҳамгироии таълими инфиродӣ - тафриқавӣ тавсиф шудааст ва натиҷаҳои самаранокии технологияи ташкили муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ дар таълими хонандагон пешниҳод гардидааст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионӣ. Диссертатсия ва автореферати он мутобиқ ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27- уми декабри соли 2024, №493 тасдиқ шудааст, омода гардидааст.

Натиҷаҳои бадастомада, эътимодноки, хулосаву тавсияҳо тибқи талаботи Комиссия ва Дастурамал аз ҷиҳати илмӣ-методӣ асоснок карда шуда, ба миқдори кофӣ бо мисолҳо, тавсияву пешниҳодҳои назариявӣ ва амалӣ таъмин аст.

Диссертатсия тибқи муқаррароти Дастурамал фаҳмо, бо лаҳни равони тоҷикӣ навишта шуда, тартиби таҳия, ҷобачогузории қисмҳои

алоҳидаи он, робитаи мантиқӣ ва муттасилӣ ба пуррагӣ риоя гардидааст. Доир ба ҳар як боб ва умуман, ба рисола хулосаҳои возеҳ бароварда шудааст.

Автореферати диссертатсия фарогири мазмуни асосии диссертатсия буда, тибқи талаботи мавҷуда омода карда шудааст.

Мутобиқати тахассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Фаъолияти илмӣ ва омӯзгорӣ муаллиф ба ихтисоси илмиаш мувофиқат менамояд. Мақолаҳои нашрнамудаи ӯ ба ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мувофиқ мебошад. Мирмаматова М.Р. дар конфронсҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ иштирок намуда, вобаста ба мавзӯи диссертатсия маъруза хондааст. Бо назардошти гуфтаҳои боло хулоса кардан мумкин аст, ки тахассуси илмӣ диссертант ба дараҷаи илмӣ дарёфтшаванда мувофиқ мебошад.

Эродҳо ба таҳқиқоти диссертатсионӣ. Дар таҳқиқоти диссертатсионии Мирмаматова М.Р. дар қатори муваффақиятҳо баъзе масъалаҳои баҳсталаб мушоҳида шуданд, ки таъкид ва ислоҳи он боиси баланд шудани сатҳ ва дараҷаи таҳқиқоти мазкур мегардад:

1. Хуб мебуд, агар диссертант доираи пойгоҳи таҳқиқотии худро васеътар менамуд, то таҳлилҳо фарогиртар ва муътамадтар гарданд.

2. Агар дар диссертатсия адабиёти илмӣ - методии олимони тоҷик ба таври фарогиртар инъикос меёфт, ин метавонад ҳамчун далели истифодаи таҷрибаи илмӣ онҳо дар ҳалли масъалаи мавриди таҳқиқ арзёбӣ шуда, аз нигоҳи илмӣ ғоидабахш мегардид.

3. Дар диссертатсия гоҳо дар баъзе маврид норасоӣ ва нофаҳмӣ дар шарҳу тафсири диаграмма ва ҷадвалҳо ба назар мерасад. Беҳтар мебуд агар ин масъала дар шакли дигар ифода мегардид ё муҳаққиқ онро моҳиятан тафсир менамуд.

4. Дар матни диссертатсия баъзе ғалатҳои китобатӣ ва имлоӣ ба назар мерасанд, ки эҳтимолан сабаби техникӣ доранд. Ин норасоӣҳо бояд дар марҳилаи таҳрири ниҳойӣ ислоҳ карда шаванд.

Бояд таъкид кард, ки ин эродҳо ҷузъӣ буда, ба арзишу сатҳи илмӣ диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Мавриди зикр аст, ки таҳқиқоти гузаронидаи диссертант арзишҳои назаррасро соҳиб буда, дақиқӣ ва возеҳии мафҳуми диссертатсия дар гузориши муаммо ва роҳҳои ҳалли он, вазифагузориҳои он, аҳамияти назариявӣ амалӣ гувоҳи онанд.

Дар маҷмӯъ, таҳқиқоти диссертатсионии Мирмаматова Манижа Рустамовна дар мавзӯи «Рушди самараноки фаъолияти таълимӣ - тарбиявӣ хонандагон тавассути истифодаи муносибати инфиродӣ - тафриқавӣ» кори таҳқиқотии нав, навгониҳои илмӣ аҳамияти назариявӣ ва амалидошта мебошад ва яке аз мавзӯҳои нисбатан кам таҳқиқшуда буда, ба талаботи пешбиниамудаи бандҳои дахлдори «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76 – 79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, № 267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Тақриз аз тарафи эксперт, номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода Шарифов Муҳсин Ғаффорович мураттаб гардидааст.

Тақризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи ғайринавбатии кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои

хориҷии Тоҷикистон ба номи С. Улуғзода, ки дар он довталаби дараҷаи илмӣ Мирмаматова Манижа Рустамовна иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст.

Дар чаласаи ғайринавбатии кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи С. Улуғзода 10 нафар устодону омӯзгорон иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор - 10 нафар, бетараф - нест, муқобил - нест. Қарор дар чаласаи ғайринавбатии кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи С. Улуғзода аз 08.08.2025, №11/2 қабул гардидааст.

Раиси чаласа:

номзади илмҳои педагогӣ,
мудирӣ кафедраи педагогикаи
умумидонишгоҳӣ

 Нарзуллоев Ҳ.С.

Эксперт:

номзади илмҳои педагогӣ,
дотсенти кафедраи
педагогикаи умумидонишгоҳӣ

 Шарифов М.Ғ.

Котиби чаласа:

 Нурахмадзода Д.

Имзоҳои Нарзуллоев Ҳ.С., Шарифов М.Ғ. ва Д. Нурахмадзодаро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсус

Юсупова Бибиҷон Ғаниҷоновна

Нишони муассиса: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев 17/6;
Тел: +992 (37) 2 32 50 00, 2 32 87 30, 2 32 50 05;
E-mail: ddzt.tj